

Reacțiunea a Ministerului
Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare Nr. 22
Aria și neînfrântă nu se re-
moșd. Ma usoritate nu se re-
zimită !
BIBLIOTECA DE ȘTIINȚĂ:
Brașov, p. a. mare Nr. 22
Inerzate mei crimonă în Viena
Kudoly Hesse Haasenstem & Volger
(Otto Haas), ems: Bensch, Albre-
Harnd i. M. D. K. A. Opysick, J. J. Va-
nberg în Brașov: A. F. Dolz-
berger An ou Mess. Kitzner Brașov:
in Frankfurt: S. L. Dabbi; in Ham-
burg: A. Steiner
Prețul inserțiunilor: o seriă
garmondă pe o colónă 5 or
și 80 or. Imbra pentru o pu-
blicare. Publi-ări mai dese
după tară și favorită.
Reclame pe pagina III-a
seră 10 or. v. a. oca 30 ani

GAZETA TRANSILVÂNIEI

ANULU LIII.

„Gazeta” este în fă-care di.
ABONAMENT DEBITU ANSTO-UNGARU
Pe un an 12 fl., pe doi ani
20 fl., pe trei ani 30 fl.
PERITU ROMÂNIA ȘI STRĂINĂTATE:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 franci, pe trei luni
10 franci.
Se pronomără la tôte officier
postale din intru și din afară
și la dd. colector.
ABONAMENTUL DEBITU BRAȘOVU:
la administrațiune, piața mare
Nr. 22, etajul I.: pe un an
10 fl., pe șase luni 5 fl., pe trei
luni 2 fl. 50 or. Cu dusul la
casă: Pe un an 12 fl., pe
șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
Un exemplar 5 or. v. a. s. s. s.
15 bani.
Arată abonamentele câtă
inserțiunile suntă a se pite
mainte.

Nr. 276.

Brașov, Luni, Marți 11 (23) Decembrie.

1890.

Brașov, 10 Decembrie v. 1890.

Mai curând, și într-un mod
cu mult mai eclatant decât s'ar
fi crezut, se adevărește acuma
părerea, ce a exprimat-o d-lu Titu
Maiorescu, actualul ministru de
culte și instrucțiune publică al
României, față cu raportorul dia-
rului german „Kreuzzeitung”, că
adecă: „situațiunea în Ardeal”, de-
venind totu mai rea din an în
an, guvernul regatului român
cu greu va mai fi în stare să pă-
streze aceeași rezervă absolută ca
până acuma în cestiunea ardele-
născă.”

Sedința camerei române de Vi-
nerea trecută dovedește învede-
ratu, că opiniunea publică în Ro-
mânia este în așa mare măsură
îngrijată de sörtea Românilor de
dincöce, încätu ea a aflatu un
puternic răsnetu chiar și în par-
lamentul român.

Dăm locu mai josu unei scurte
dări de semă despre decursul a-
cestei memorabile sedințe, în care
unul dintre deputații liberali-con-
servatori, distinsul orator d-lu
Ioan Grădișteanu, între aplausele
întregei camere, a datu espresione
opiniunei ce domnesce în țera în
cestiunea, despre care a vorbitu
d-lu Maiorescu cu raportorul töiei
germane.

Vom reveni asupra acestei
importante sedințe după ce vom
cunöce cuprinsul întregu alu
vorbirei d-lui Grădișteanu și alu
răspunsului ministrului de esterne
Al. Lahovary.

Etă cum apretiează organulu
liberal-conservator „Bucarest”,
de Duminecă 9 (21) Dec. însem-
nătatea discusiunei din sedința de
Vineri a camerei române:

„Domnului Ioan Grădișteanu
i-se cuvine nu numai onörea dlei
de er, ci încă probabil, și aceea
a discusiunei adresei. Tënörulu
oratoru a desfășurat cu curagiu
cestiunea prigonirilor, de cari au
să suferă Români ardeleni din
partea Maghiarilor.”

„Nu e vorba de a face irre-
„dentimsu, dize d. Ioan Grădiș-
„teanu, ci pe câtu timpu vom
„auți strigătele de desperare ale
„Românilor de dincolo de Carpați,
„ori ce legătură de amicitia între
„Maghiari și noi este imposibilă.
„Și decă unu guvern ar fi așa
„de temeraru spre a cuteza a in-
„treprinde ceva, ce ar semăna,
„de apröpe ori de departe, unei
„alianțe cu aceia, cari au juratu
„fraților noștri unu răboiu de
„exterminațiune de rassă, ar puté
„să fiă siguru că țera întregă s'ar
„ridica în contra lui.”

„Și întreaga cameră, fără deo-
sebite de partidă, opozițiunea toc-
mai așa ca și guvernamentalii,
pentru prima öra de acord, au aco-
peritu aceste cuvinte cu aplause.”

„Nu putea să fiă altfel; și e
bine, că s'a produsu această mani-
festați. Se va sci acum, aici ca
și în afară, că în cestiunile de pa-
triotismu töi Români sunt uniți,
și că nu se pöte conta la concu-
sul regatului decă, în afară de
fruntariile sale, se persecută ele-
mentulu român. Avisulu nu se
adresază numai Maghiarilor; elu
privesce pe töi căi sunt în con-
tact cu cei de unu neam cu noi
risipiți mai pretutinden în Europa
orientală. Pentru acuma, sunt în
adeveru Maghiarii, cari trebe să
tragă de aici profitulu, decă ținu
a trăi în bune relațiuni cu noi.”

„Răspunsulu d-lui Lahovary,
adeverat, n'a fostu ceea ce am
fi voit să fiă, și töi Români, mai
cu semă cei din afară, voru fi amar
desamăgiți cetindulu. Ministrulu
afacerilor străine pare a se fi pre-
ocupat mai multu de portofoliulu
säu, decâtu de cestiunea patriotică,
luändu cuvëntulu. Pöte ar fi fostu
mai bine să tacă. Politica nu se
face cu sentimentu, suntem de
acord; însă când trei milioane de
frați ai noștri sunt dincöce mo-
lestați în existența lor; când li
se maghiarizează și închid școlile,
când se condamnă la închisöre

aceia, cari strigă că sunt strinși
de gätu, când mergu până a le
interdice și întrebuintarea limbei
loru, sentimentulu devine mai tare
decätu politica, atunci sentimen-
tulu domină totu și se impune tu-
toror...”

„Inse această notă discordantă
în debaterile camerei nu e de
nici o importanță. Camera a fostu
unanimă în manifestările sale și
țera întregă este îndörötu came-
rei. Acesta este incontestabil și
acesta este esențialulu.”

„Români de dincolo de Car-
pați sci acuma, că storfările lor
în contra tirăniei maghiare au un
puternic ecou aici și că inimele
nöstre bat împreună cu ale lor.
Acesta îi va ajuta ca să lupte
și să învingă. Pentru-că cauza lor
e dröptă și triumfulu ei e sigur.”

Debaterea adresei în Camera română.

Sedința dela 7 (19) Decembrie.

O viuă discutiune s'a incinsu în ca-
mera română la alu 2-lea paragrafu alu
proiectulu de răspuns la mesagiu, care
privesce politica esteriöră a României.
Tënörulu deputat d-lu I. Grădișteanu,
delegat de partida liberal-conservatöre
de a vorbi la această parte, a ținut un
discurs, care a produsu o adöncă im-
presione asupra întregei camere și a fostu
aplaudat de töi cu entuziasm.

D-lu I. Grădișteanu dize, că guver-
nulu a avansat pre tare în politica es-
teriöră occidentală. Intvederea regelui
Carol cu împöratulu Franciscu Iosifu,
invitarea făcută generalulu Vlădescu de
a asista la manevrele austro-ungare și
faima, că s'a incheiatu o convențiä mi-
litară cu această putere, i se parü förte
grave. D-sa ar admite la casu de tre-
buintă chiar și o alianță cu puterile cen-
trale, inse nu admite ca România să se
arate servilă față cu ele.

Oratorulu amintesce, că la 1881 d-lu
Maiorescu a scrisu în „Deutsche Revue”,
susțindü, că pentru România ar fi förte
avantajos a intra în sfera de acțiune
a puterilor centrale, și adause, că acesta
ar avé și avantajulu, că sörtea Româ-
nilor din Transilvania s'ar ameliora.

Ei bine, guvernulu a urmatu acestui
sfat și a votatü milioane pentru fortifi-
cații, dör ce avantajii amü öbținutü?
Români din Transilvania sunt ađi
persecutați mai multu ca ori și când.
(Aplause).

Maghiarii nu s'au mulțimitu cu aceea,
că au creatu o jurisdicțiune specială pen-
tru Transilvania, ci dela 1881 au ince-
putu o campaniä, care tinde a desnațio-
nalisa deadreptulu pe Români, dieriștii
români se condamnă, ér școlile române
se maghiarizează și se închid.

Această stare de lucruri a produsu o
profundă impresione în România, care
s'a manifestat prin reuniunea studenți-
loru, ce dă espresione opiniunei publice.
Dör și Germanii, aliații Austro-Ungariei,
s'au neliniștitu din cauza acöstea. Oratorulu
citeză câteva pasagii dintr'un articulu apä-
rut în djarul german „Kreuzzeitung”, care
dize, că Români sunt persecutați în Un-
garia mai multu decâtu au fostu odată per-
secutați sub Turcu (aplaude). Acelasi djar
iși espriamă temerea, că România în aceste
impjurări ar puté intra în triplă alianță.
Da, D-lorü, dize oratorulu, creatorii tri-
plei alianțe inșiși nu credü, că este cu
putință, ca noi să dăm mäna acelora,
cari persecută pe frații noștri. Maghiarii
persecută pe Români nunumai politicesce,
dör și ca rassă; ei vorü să nimicescă na-
ționalitatea română.

D-lu Grădișteanu continuă discursu
säu în mijloculu aplauselor camerei,
fără deosebite de partidü, dicensu:
Ei bine, trebe să o scie cei dela Viena,
ca și cei dela Pesta: pe câtu timpu frații
noștri vorü fi apăsați, alianța cu asupri-
torii lorü este imposibilă.

D-lu I. Nadejde: dör Basarabia?

D-lu I. Grădișteanu: Cu Rusia nu
suntem amici ca cu Austro-Ungaria;
nu putem decä să i cerem ceea-ce le
putem cere Autriacilor și Ungurilor: de a
nu persecuta mai multu pe Transilvănii.
D-lu Grădișteanu termină espriandü-și
speranța, că nici un guvern român nu va
incheia alianță cu Austro-Ungaria în con-
dițiunile actuale; pentru-că decä un
guvern öre-care ar face această, națiunea
nu i-ar urma.

D-lu Al. Lahovary, ministru de es-
terne, dize, că cestiunea este förte gravă

FOILETONULU „GAZ. TRANS.”

Bibliografiä

pentru istoria limbei și a literaturii române.

Inavutirea și cultivarea limbei ma-
terne a unui poporü este condițiune ab-
solută de viätă nu numai strictu națio-
nală, ci și politică.

Astăđi, adecă pe la finea vöcului alu
19-lea, popörele cele mari și înaintate,
care dispun de puteri cumplite, întrebă
pe popörale mai mici: Aveți limba pro-
priä națională, scrisă și cultivată, säu că
voi vö serviți cu vre-o limbă de cele
mörte, säu cu limba vre-unui poporü ve-
cinü, mai luminatü decâtü voi?

În casulu din urmă, decä v'a fostu
lene se vö cultivați limba vöstră ma-
ternă, nu mai ämbლაți tändälindü cu ea,
desbrăcați-vö de ceea ce ați fostu și ce
mai sunteți, spuneti, că vö este rușine
de originea vöstră, ca și cum aceea ar fi
origine infamă, mergeti, vö închinați
aiea și cereți grația, ca să fiți adoptați
în altu poporü, precum suntü adoptați
astardii prin legi civile.

În această epocă îngrecată de crise
grele, fanatismulu naționalu a inceput
să intröcă cu furiile sale chiar și pe fa-
natismulu confesionalu, ärä în anumite ca-
surü face causă comună cu acesta spre
a impinge pe popöra la cuțite. Poporulu
romänü este religiosu de natura sa și
din tradițiunii de mii din ani; elu inse
nu este fanaticu nici ca religiosu, nici
ca romanu de națiune, elu nu pretinde
pe lumea această dela ömenica să trecă
la religiunea sa, precum nici nu pre-
tinde ca să adöpte limba sa națională,
datinele și tradițiunile sale; de altă parte
dönsulu nici nu a suferitü până acum
cu nici unu, prețu ca să fiä lovitü și
turburatü în aceste douë condițiuni de
viätă spirituală și națională.

Datoria strictă a fruntașilor popo-
rului, cari ținu la viätă și la reputațiunea
națională, este, ca să întărăscă dci și nöpte
la töte ocasiunile și între töte impre-
giurările pe acestu poporü în sentimen-
tele sale religiöse, în iubirea și vorbirea
curată a limbei sale.

Datoria literaților de töte catego-

riile este, ca să ție susu cultivarea și
prestigiulu limbei nöstre, prin vorbire și
scriere, în biserică, în școlë, în casă și
înafară, în afaceri de ori ce natură.

Spre a consolida și asigura pe veci
puterea de viätă și auctoritatea limbei
nöstre, este necesitate imperiösă, ca
atätu istoria limbei române, ca limbă for-
mată de mii de ani, câtu și istoria lite-
raturii române să fiä scrisă, propusă în
școlë și recomandatä la töi Români scii-
torü de carte.

Originile limbei nöstre se potü ur-
märi în desvoltarea ei celü puținü pe
douë mii de ani inapoi ca limba vorbită.

Originile literaturii, adecă ale lim-
bei scrise, mergu până peste trei sute de
ani inapoi, întocmai ca și literatura scrisă,
de es.: a limbilor maghiare și slave,
precum se pöte convinge oricine, care face
studiu comparativu între acelea și cu
limba noastră.

Istoria limbei și a literaturii ro-
mâne a avut cam de o sută de ani
incöce câtü-va cultivatori, cari au emi-
nentele meritü de a fi spartü drumulu

după laböre cruntă în dëcimi de ani,
între greutăți și pedeci de care noi con-
timpurarii de astăđi abia ne putem
face o umbră de ideeä. Ne place a ne
totü provoca la bărbăți ca Clain, Șincai,
Maiorü, la Radu Tepea, Iorgoviciu,
Diaconovicü, Tichindealü, la traducötorii
din nou a cărților bisericesci, la com-
puitorii de cărți școlastice și dicționare
până cätă 1825—1830, dör ca să pu-
temü înainta cu bunü succesu în cunö-
cerea și prețuirea limbei și a literatu-
rei nöstre, cum și spre a o înälta la ran-
gulü ce i-se cuvine între celelalte limbi,
ni-se impune datoria de a cunöce pe
acestü terenü și pe continuatörii acelora.

Literatura română a inceputä a se
propune de câtüva ani la câteva univer-
sități de alte limbi ca studiu facultativü.
Acele catedre inse nu suntü pentru noi.
Atäta ne-ar mai trebui, ca să ni-se pötă
dize cu öreși-care dreptate, că noi ne în-
vötămü istoria și literatura limbei nöstre
naționale dela profesori germani, cehi,
ruși, francesi ș. a.

Istoria limbei și a literaturii ro-

și că aplausele unei părți a camerei... (voci: a întregii camere)... au recom-pensată pe deplin pe d-lu Grădișteanu. Unu ministru nu pôte vorbi ca unu deputat tineru fără responsabilitate. In materia raporturilor esteriore, nu ne putem conduce de sentimente și de entusiasmu: trebuie să consultăm interesele... (sgomotu, protestațiuni)

Nici în mesagiu, nici în adresă, nu se dice nimic, ce ar autorisa pe cineva să pretindă, că România s'a pronunțat pentru o alianță ore-care. Visita, pe care M. S. regele a făcut'o M. S. împăratului Franciscu Iosifu, a fostu o simplă vizită de politeță. Invitarea generalului Vlădescu la manevrele armatei austriace, n'a fostu decâtu o simplă grațiositate, pe care nu putea să nu o primescă. Nu esistă nici o convențiă militară cu monarhia austro-ungară.

In ce priveste politica esteriore, ministrul declară, că România va fi totdeuna amică a păcii, dăr ea n'a întrat în alianța puterilor centrale. De altmintelea—adauge d-lu Lahovary—dēcă vre-odată s'ar face o alianță cu Austro-Ungaria; n'ar fi cestiunea Transilvană, care ne-ar conduce, ci numai interesele bine înțelese ale națiunei române. A ne amesteca în raporturile Românilor din Transilvania cu Ungurii este lucru imposibil.

Ședinta se ridică la orele 5¹/₄.

„Românul“ ne spune, că d-lu deputat I. Grădișteanu a fostu feliicitat pentru discursul său de o deputațiune a coloniei ardelenesci din Bucuresci. „Deputațiunea i-a esprimată recunoștiță pentru ce a făcutu și va face în cestiunea acēsta agitată acum și de studenți. D-lu Grădișteanu a arătat cu prilegiul acesta, că dēnsul se ocupă seriosu cu cestiunea Românilor de peste munți și că va lucra pentru ei“.

SCRILE ȚILEI.

Maghiarisarea între Slovaci. Societatea de maghiarisare din comitatul Gomor și-a ținut adunarea generală în 11 Decemvre n. c. în Rimaszombat. Comitatu acestui micu Kulturregylet a raportat, că societatea face admirabile(?) progrese în ceea ce priveste maghiarisarea. Cu totulu susține acēsta Kulturregylet 8 institute pentru îngrijirea copiilor și 2 asiluri, cari tôte se află printre Nemaghiari. Acestea au fostu cercetate în decursul anului de 495 de copii, cari toți, — dice raportul comitetului, s'au maghiarisat pe deplin. Societatea stă sub protecțiă inspectorului r. de școle și dispune de-o avere de 10,300 florini.

La aceste uneltiri nu putem răspunde mai bine, decâtu cu cuvintele fōiei națiionale slovace din Turoțu St.

Mărtin, care dice între altele: „dēcă este cu puțință acēsta antropofagiă modernă, atunci trebuie să primim și consecuența: ađi mie, mâne ție. In acēsta consecuență zace pericolul pentru mica națiune a Maghiarilor; ceea ce facu ei astăđi cu Slovacii, mâne o potu face Germanii și față cu ei.“

Reuniuni de cântări. In oomuna Comlăușu (Sântana vechiă) s'a înființat unu nou coru de plugari. In *Giula maghiară* după întărirea statutelor din partea guvernului, s'a constituită la 14 Decemvre n. c. nova societate de cântări bis. alegēndu ca președinte pe d-lu Iustinu Popoviciu, ér ca vicepreședinte pe d-lu Ioanu Marcușu.

Pentru biserică. Locuitorul *Mihailu Crișianu* din comuna Nadlacu (diecesa Aradului) răposă în 5 (17) Decemvre, in etate de 74 de ani, testāndu pe sēma bisericeii din numita comună unu optariu de pământu în prețu de 1500 fl.

Versatū. In Lugoșu epidemia versatului a luat dimensiuni atāt de mari, încāt școlele au trebuit să se închidă din cauza acēsta încă în 16 Decemvre n.

Din camera magnaților. Joia trecută s'au redeschis ședințele camerei magnaților. Nu mai puțin, ca 21 episcopi catolici și și episcopii bisericeii ortodoxe s'au intrunit aici, dice „P. Lloyd“. Falanga magnaților numiți era cea mai dēsă. Erau însă mulți și dintre cei cu dreptu ereditar. Tribunalele erau înțesate de publici, între care mare parte dame din elita societății. La acēsta ședință presidă baronul N. Vaj, celu de 88 de ani. La ordinea țilei era bugetul de statū pe 1891. Contele Ferdinand Zichy depuse mai multe petițiuni în cestiunea matriculelor și declară în numele soților săi de principii, că aceia au făcutu ca procederea lor în acēsta cestiune să atērne de aceea a episcopilor, după care episcopul Schlauch declară, că episcopatul va face cunoscutu punctul său de plăcere numai atunci, când acēsta va fi de lipsă. Astfel s'a resolyat deo-camdată nu numai afacerea matriculelor, ci și bugetul însuși, la care n'a vorbitu nimenea. Cu tôte acestea ministrul de finanțe a aflat de bine de-a lămuri bugetul în punctele de căpeteniă.

Baccili Laurănesci.

O fată gușată certāndu-se cu altă fată din sat, care nu avea acēstu defectu, în mânia-i nesocotită țise mamei sale, „spune-i mamă că e gușată, pentru ca să nu ne dīcă ea.“ Toomai așa face și D. Lauran; el, care cu totu dreptul merită titlul de Dr. Sucilă, răspunđēndu-mi în Nr-ii 260, 261 și 262 ai „Gazetei“,

incepe cu acea acuzare, că eu voiesc să seduce publicul; dăr că cine voiesce și se totu opintesce să seducă publicul, nu o voiu spune eu, ci acēsta o lasu în judecata publicului român, care în acēsta privință pôte primi informațiuni și mai cōvērșitoare din replica'mi presentă.

Inainte de tôte însă am de a observa, că pe când eu tôte perioadele și construcțiunile țiselor d-lui Lauran le-am luat la analiză, D sa nu-mi face onōrea să mă critice în acea măsură, ci după placu-i și precum i convine, m'aruncă numai câteva întrebări sporadice în 25 de puncte. La cetirea acestora ție se resuscită memoria „oraculelor“ păgānesci. Asemenea acestor oracule D. Lauran ne chiamă, ne cere, ne poftesce, ne rōgă, ne provōcă, ne invită și ne îndēmnă să mergem la el, pentru ca să ni descopere tainele vieții trecute, ale celei presente, și a viitorului, căci elu posedă „magia“ de a soi tôte; dăr să ne ierte, nu voim să fim învățecii acēstei școle; nici că vom merge la „Canossa“ domnului abate, pentru ca să luăm prelegeri politice sēu canōne de pocāință...

Mare neastēpērū predomină întrēga ființă a d-lui Lauran, pentru a soi cine este acelu Meliton? și pentru ce nu-și arată fruntea celui provocat la luptă? Inse rogu-te: ce ai D-ta cu persōna, când e vorba de fapte? ai dori să faci personalități ca cu D. Vulcanu? Cum nu, când ca „unū adevēratu catolicu“, atac și morții din morminte, cari nu se potu apēra, — dăr tôte aceste ce-ți folosesc D-tale? Chiar de ai putē arāta ore-cari greșeli omenesci ale lui Meliton, ai putē desface cu acelea faptul D-tale: că prin introducere conversațiunei în limba maghiară, ai eschis totalminte cea romānescă? Ai putē șterge pata, că țini instructoru în Seminaru, care nici a ceti nu scie romānesc, deși vo-sce a fi popā romānesc? Ți-ai șterge păcatul, că nu îngrijesc de studiarea limbei romānesci din partea elevilor, și că pe acēsta nici că o puni în pensul lectiunilor sēu a corepitiunilor, ca și când nici n'ar fi o limbă pentru cultura modernă? Aceste sunt fapte, pe cari D-ta nu le poți nega nici-odată, ba nici că cutezi a face mențiune de ele, ci le încungiuți ca pisica pāsatul ferbinte.—Și pentru ce? Acēsta ți-ai spune-o eu. Decī, ca preotū, și ca demnitaru bisericescū, ce ești, nu te face cavaleru pentru a descinde în arenă, și la luptă, căci lipsesc cauza, dăr ți lipsesc și armele spre acēsti scopū.

După aceste să trecem la anatomia (secțiunea, obducțiunea,) celor 25 de baccili ai d-lui Dr. Lauran, să ne încercăm a-i suprima în germenii lor, pentru ca să nu pōtă căpēta aripi înfectāndu inimile și creeri romānesci.

§. 1. Noi scim, că pe lângă păreții

donat de regele Leopold, s'a făcut și fundațiune regescă pentru Seminaru; și jumătate din elevi sunt primiți în fundațiunea regescă, éră cam altă jumătate în contul a 14 fundațiunilor private, așdate de particulari pentru Seminaru. Decī întrebū pe D. Lauran acea fundațiune regescă nu e stabilă: pentru totu deuna? Cum socotesce D-sa: este numai unu pausalu sovisoru, a cărui assignare atērnă dela grațiă puternicilor țilei? și o potu acēsta sista când voru voi? apoi o potu sista din causă că în Seminaru se vorbesce romānesc și se dă griță și învățământului limbei romānesci? Întreb mai departe: ore în acea școlă gimnasială publică, c'unū sistemū de instrucțiune, nu se propune și studiul limbei romānesci, și nu se dau din elu calculi publici? Și abstragēndu dela altele, numai chiar din acēsta privință, n'ar avea datorința d-lu rectoru să îngrijescă și de învățarea și perfecțiunea acēstei limbi, punēndu-o în pensul lectiunilor prin d-lu instructoru? Eu credū, că prin aceste întrebări ți-am dat răspunsu precisū, și n'am nici eu, nici altu Romānu lipsă de deslușirile d-tale, numite autentice.

§. 2. Precum se vede, d-lu Lauran s'a desvātāt a rumega ceea ce scie. Abstragēndu dela greutățile începutului, dela întrebarea în care anū s'a putut organiza Seminarul și dela datele statistice: că în primii ani căți elevi au putut fi primiți și găsiți pentru Seminaru, numai la acei 14 ani indigetăm, pe cari d-lu Lauran i găsesc de suficienți pentru ca să „supediteze“ unei diecese o generațiune întrēgă de preoți; 12—14 ani se recer pentru studii și 4 cursuri de teologiă, apoi mortalitatea și eventualele pāsiri de școlă, sēu trecerea la alte institute, inpușināndu numărul teologilor, în lipsa datelor autentice spunā-ne d. Lauran, căți au putut rămāne pentru statul preoțescū? Dēcă în urma acestor împrejurări episcopul Vulcanu și Darabantu au fost siliți să aducă tinerime ardelenă în diecesă: ore se pōte acēsta numi „hulă“ pentru memoria acelor episcopi? A rumegat'o acēsta d-lu Lauran? Decī prin țintirea întrebărilor sale silogistice, cari în teoriă parū a fi apucături ingenioase, dăr în praxă n'au nici o valōre reală, să nu cugete d-lu doctoru, că ne va incurca.

§. 3. La întrebarea, că pentru ce Vulcanu a importat transilvāneni în diecesă, și pentru ce nu s'a răđimat numai pe seminaru, s'ar putē răspunde mai ușorū cu aceea, că abună-sēmă acēsta au pretins'o împregiurările; dealtmintelea acelu actū a fostu „trēba episcopului și a Consistoriului“, precum și acuma este trēba lorū, pe cine primesc la teologiă și cum impartu parochiile; nu e așa, d-le Lauran? Domniei tale

māne propusū, după cum se cere în diverse categorii ale școlerorū, mai pe larg sēu mai pe scurtu, nu ar trebui să lipsescă nici din gimnasiile micu dela clasa III înainte. In epoca de față profesorii au de unde să-și compue *Manuale* fără vre-o greutate mare. Dēcă arū incepe numai dela Petru Maiorū și ar consulta pe căți au mai scrisu în acēsta materia în cei șapte-deci de ani din urmă, generațiunea jună ar învăța să-și prețuiască limba sa mai pe susu de ori-care altă limbă din monarhia întrēgă. Din tractarea istorică a limbei vorbite și scrise filologii au ajunsu la conclusioni diverse, unele nimerite, altele eronate sēu exagerate, curatū așa, precum au pășit filologii și limbiștii tuturor popōrelor vechi și mai nouē, câte au avut și câte au astăđi o limbă și literatură scrisă. Nici unul din acele popōre, ori căți bărbați geniali vorū fi avut, nu s'au ajunsu cu câte unū restimpū de 100 de ani, pentru-ca să-și înalțe limba la unū gradū ore-care de perfecțiune, éră unele popōre mai rău situate au avut trebuință spre

același scopū și de timpū indoitū mai îndelungatū.

Incātū pentru limba romānă, Petru Maiorū observase în an. 1819, că până atunci contemporanii săi romāni disputa-seră timpū de 39 de ani asupra întrebării, dēcă trebuie să schimbe alfabetul, cirilicū cu celū latinū și în casū de așa, care ortografiă să fiă adoptatā pentru scrierea limbei romāne. Atunci acelu bētrānu protopopū eși cu planul sēu de ortografiă, la care adause și o discutiune (dialogū) despre vechimea limbei romāne, pe care o ținea elu ca esistentă multū mai înainte de împēratul Traianū. Acea lucrare a sa este cunoscută literaturilor sub titlul:

Ortografia romana sive latino-valachica una cum clavi, qua penetralia originationis vocum reserantur. Per Petrum Major etc. etc. Budae. Typis regiae Universitatis hungaricae 1819. Tiparū mēruntū, formatū 8° mare, pagine 103.

La 1825 a apărut apoi totū în Buda Dictionarulū în 4 limbi.

La 1830. *Dictionarū de episcopulū*

Ioanū Bobū în Clușiu. Din școlă lui Petru Maiorū au eșit ca începători în anii din urmă ai vieții lui cățiva tineri, cari apoi pe unde au ajunsu au propagatū ideile aceluia, precum au fostu între alții bānățenii *Damaschinū Bojinca* și *Eftimie Murgu*, Dr. *Paulū Vasiciu*, înainte lorū Dr. *Vasilie Popū* și *Fabianu*, apoi *Ioanū Alexi*, mai tārđiu episcopū, și *Teodorū Aronū*, revisorū de cărți, apoi canonicū, *Patriciu Popescu* archimandritū, *M. Gavru* ș. a. Toți acēsti bărbați eșiți din școlă lui P. Maiorū au scrisu și publicatū câte ceva, mai mulți sub numele propriu, alții anonimū.

La istoria literaturii nōstre a datū unū pientū pentru cei mai mulți neașteptatū în 1838: *Disertațiă despre tipografiile romānesci în Transilvania și în vecinatele țeri până în vremile nōstre*, scrise de *Vasilie Popū*, a frumōselorū mēstriei, a filosofiei și medicinei doctorū, și c. r. montano-cameralū fiscusū în Zlagna. Sibiu 1838. S'au tiparitū la George de Klosius.

Vine aș oi érāși pe neașteptate:

Tentamen criticum in originem, derivationem et formam Linguae Romanae in utraque Dacia vigentis vulgo valachicae. Auctore A. Trebonio Lauriano. Vienna. Typis congregationis Mechitaristanum 1840 8° pag. 289.

Cartea este dedicatā Serenissimo regio principi D. Carolo Ludovico Borboneo Infanti Hispaniarum etc. etc. Duci regnantū Lucensi.

Când a scrisu și publicatū Laurianū opulū acesta în timpul de studii la Viena, era numai in etate de ani 30, dēră erudițiunea sa vastă adunatā în acelu opū ar presupune unū bărbatū trecutū de ani 60, devotatū cu totulu sciințelorū, fără a fi vre-odată turburatū și abstrasū prin alte ocupațiuni. Toomai pentru acēsta, fără ca să poți aproba cumplita exagerare a lui Laurianū relativă la direcțiunea și dezvoltarea, ce voise elu să dea limbei romāne, acēstu studiu alū sēu, ca materialū istoricū alū limbei, nu pōte să fiă trecutū cu vederea de cătră istoricii limbei. (Va urma.) B.

însă, care în guvernarea diecesană nu cunosc altă autoritate și voință decât a episcopului, nici că ți-ar fi permisă a discuta o astfel de chestiune, cu atât mai puțin nu, căci trebuie să-i concedem episcopului Vulcanu, că și el și va fi avută inteligența și politica sa, pentru timpurile sale, precum o au alții „cu multă oportunitate și discreție” pentru timpurile lor. Din aceste, pe care D-ta nu le poți resfrânge, poți vedea, d-le Lauran, că n'avem lipsă să mergem să ascultăm cimiliturile D-tale.

§. 4. De unde scii D-ta, d-le Lauran, că preoții diecesei Oradane, înainte de importarea Ardelenilor, n'au știut altă limbă, decât cea română, și încă în acel grad de cultură, încât diecesa n'a avută lipsă de elementul român ardelenesc? Căci acesta este înțelesul vorbelor d-tale. Spune-ne: unde, în care școală a Ungariei au putut să studieze acei preoți, începând dela 1792 până la 1806, limba română? Dacă ne vei pute arăta numai o școală, vei merita cinstea Carmelului! Totuși acei preoți au fost proști în comparație cu cei d'acuma, cari toți știu perfectă limba maghiară; după Lauran, „cultura preotului român”, pentru ca să poți ceti „Magyar Állam” și să n'aibă lipsă de „Fóia bisericească” a Metropoliei române, care pentru d. Lauran nu există, căci n'are purismul catolic, estmodu onorându pe Metropolitanul său, sub ale cărui aripi apare acea Fóia bisericească.

Tocmai așa de bine cunoșce D. Lauran starea preoției dela 1792—1806, pe cum o cunoșce cea dela 1806 până la 1835, numind pe Ardeleni imigrați moralisti, cuvântu de batjocură în gura d-lui doctoru în s. teologie.

Dér cumcă n'a rumeat-o bine d-lă Lauran, i-o voi demonstra-o îndată. Episcopii Alexi și Dobra; prepoștii și canonicii: Radnosi, Corneli, eruditul Th. Aron, Simon, Petru Rațiu, Vas. Moldovan și Nic. Vulcanu; protopopii: Almasy, Vidrai, Dobra, Maxim, Paladi, directorul gimnasială Erdeli, preoții: M. Sava Noacu, Sam. Vulcanu, Nemeșu, Gruția, și câți și mai câți alții, toți ardeleni imigrați, au fost moralisti, d-le Lauran? N'au făcută aceștia onore diecesei și n'au consolidat nimic în ea?

Și dacă printre atâți bărbați eminenți și de poziție, s'ar fi strecurat și câte un moralist, cu prostia de a nu ști maghiar, să m'î crești, d-le Lauran, că aceștia pe acele timpuri au prestat mai mare serviciu bisericei unite române, decât unii procopsii ai d-tale, cari afară de altariu nici că cetesot altă carte românească, nici că aude omul vorbă românească din gura lor, pregătind ast-modu pe poporen pentru procesima numărare și conscriere poporală, să fi înscrisi ca Maghiari și să pătescă ca cei dela Niru-Adou și Abran.

Apoi dacă ași merge la d-ta, față cu aceste ai mai avé ceva de spus? Sucituri și secături!...

[Va urma.]

Mellton.

Nedumerirea lui „Kolosvár.”

„Kolosvár” în primul său din 20 Decembrie comentază declarațiunile d-lui ministru Titu Maiorescu făcute corespondentului diarului „Kreuzzeitung” din Berlin. Intre altele dice:

„Titu Maiorescu, un membru al guvernului român declară chestiunea ardelenescă, ca foarte serioasă, într'atâta, încâtă acesta poate avé influință și asupra poziției politice a României; Maghiarii au creat Românilor o poziție nesuportabilă. Guvernul din București până acuma s'a restrins numai a liniști pe Români din Ardeal și a-i ține în speranță, că șovinismul maghiar va avé odată capăt. Astăzi însă și d-lă Maiorescu s'a convins, că lucrul a ajuns până la extremă; cercurile conducătoare ale tripliei alianțe de sigură voru soi aprea

importanța liniei Carpatine. Guvernul român nu va împiedeca colectarea de bani pe seama școlilor și asilelor românesce din Ungaria. Astfel de declarațiune să fi făcut Titu Maiorescu, unul dintre cei mai însemnați membri ai guvernului român, în cauza ce au pornit o dușmanii noștri în contra noastră.

Titu Maiorescu ni-a fost până acuma bun amic; unicul om, care a purtat răboiu în contra nisuițelor literare și politice ale Românilor din Ungaria; care a creat România nouă; a format în jurul său o gardă, care l'a sprijinit, mergându prin foc și prin apă. El nu numai a sbiciuit, dér a urit pe conducătorii Românilor noștri pentru activitatea lor seacă, superficială, și lipsită de ori-ce muncă serioasă, cari își băteau peptul și strigau: „Sunt Români”, creșându, că cu acesta voru implini ori-ce misiune față cu poporul, cu patria și față cu ei înșiși.

Bărbatul acesta să o fi rupt ore cu trecutul, cu principiile întregii sale vieți, cu simpatiile față cu noi și—după cum se afirmă—acestă bărbat să se fi întors în contra noastră?

Acesta noi nu o credem. Și nu o credem pentru aceea, pentru-că Titu Maiorescu nu a putut avé motive pentru a-și schimba atitudinea sa, fiind-că purtarea noastră față cu naționalitățile a rămas cum a fost, nici mai bună, nici mai rea.

Dér din partea guvernului român nu s'a putut face o astfel de declarațiune nici pentru aceea, pentru-că în programul său e cuprins, ca cu vecinii să trăiescă în pace, că cauza Românilor din Ungaria e o afacere internă a statului maghiar, în care nu se poate amesteca. Acesta e programul ce l'a enunțat guvernul român.

Comunicatul din Kreuzzeitung așadér, care a apărut în mai multe, diare și care e cunoscut în cerouri mai largi, de sigură e o mistificațiune. O considerăm ca mistificare pentru aceea, pentru-că comunicatul îl aduc în legătură tocmai cu numele lui Titu Maiorescu, pe care Români din Ungaria, dela Babeș până la Alexandru Romanu, îl țin de re-negat.

Dacă însă e adevărat cuprinsul comunicatului, atunci noi tare ne-am înșelat în domnul acesta. Atunci însă stăm față cu o faptă nu a d-lui Maiorescu, ci a guvernului român, cu o astfel de faptă, prin care se amestecă în treburile noastre interne și încuriază pe Români de aici în direcțiune anti-constituțională, nerecunoscându starea faptică, alcătuită de chestiune ardelenescă, care nu există, și îngăduind colecte, ba sprijinindu-le, când de acestea nu este lipsă.

Dacă e adevărat cuprinsul comunicatului, atunci guvernul junimist-conservativ urmăresce o politică neună, o atare politică, care e foarte potrivită, ca în cazul unui răboiu său a unei schimbări a situației politice, noi să pretindem dela Europa o siguranță puternică față cu acest mic stat turburat (măi! măi!), care nu-și cunoșce misiunea, datorința față cu vecinii săi și joca „va banque.”

Repetăm însă: nu credem, că guvernul României să poată o politică așa de neună, pentru-că acesta ar fi una cu periclitarea independenței țerei.

Credem, că diplomația noastră va și face întrebare la București, că ce e drept și ce nu e drept din declarațiunea acesta a guvernului.

Nu mai este de lipsă să arătăm tendențiositatea și răutatea espectorărilor de mai sus ale lui „Kolosvár” căci el însuși se dă de gol.

Correspondența „Gaz. Trans.”

Salașinți (Bănat), Decembrie 1890.

Stimate D-le Redactor! Comuna Salașinți, comitatul Caraș-Severin, e situată în partea stângă a Mureșului și

formeză un punct de despărțire între comitatul Timiș și Caraș-Severin, fiind încunjurat de câtră medă-nopte de comitatul Aradului. Comuna acesta are 1200 de locuitori români, de o parte a ei este Mureșul, de altă parte e încunjurat de dealuri.

Poporul se ocupă mai multă cu producerea petrei de var, avându încă din bătrâni mină de pără de var, care altcum formeză proprietatea camerei seu erarului. De când însă ovreul arenda-toră introduce cale ferată cu cai, luă mai totu câștigul din mâna poporului. Comuna are împrejurul ei păduri întinse strămoșesc, cari sunt erariale, dér nu are libertate bietul popor, nici măcar crengile cele uscate din pădure a-le aduce acasă. Peste erbărit e arendaș ovreul, pădurile le esarândeză ovreul, cu un cuvânt, venitul e al ovreului, ér munca este a Românilor.

Cam la anul 1877 în hotarul comunei Salașinți, la capătul părului Giurgevița, poporul nostru Teodor Giurca, stenar (pricepător de spartul petrii de var), bărbat în etate 47 ani, știutor de carte, află în numitul loc o pără, care conținea fier, adică pără de fier; despre aflarea acestei petrii nu spune nimic, ci ca să se convingă de folosul petrii, se apucă să experimenteze el singur, făcându-și ore-cari olcuțe, și cu ajutorul focului din cuptorele de var a topit pără așa, încâtă acuma s'a convins și el, că pără este pără de fier, dér omul fiind în stare rea materială, ce îi vine în minte, — să se sfătue cu ovreul Samuil Vogel din Lipova; ovreul umblând pe la direcțiunea bunurilor camerei, promițându Românului 100 fl. v. a., câștigă concediu și bilete, prin care numitul Samuil Vogel, își și ridică „Signia de scrutare a lui Samuil Vogel din Lipova”. Și apoi ce e mai mult, numitul Teodor Giurca, aflătorul băii de fier, nici că ocure în insignia de scrutare?

Venind la cunoștința mai multor inteligenți din comună descoperirea aceasta a unui Român din popor, într'o preumblare la acel loc eu, ca preot local, însoțit de frații Ștefan și Traian Mihailovici învățatori, ne duserăm la fața locului, cerând informațiuni dela numitul stenar Teodor Giurca, carele declară, că să nu aibă comuna frică nimic, că el a rezervat un loc din vena dealului acela, care cade în competența teritoriului comună ca corp moral. Am mers la acel loc și am vădit, că în adevăr se află un soi de pără de fer, care după presupunerea aflătorului, ar fi pără de fer de prima clasă.

M'am bucurat mult de acest nou product al deșteptăciunii țeranului român. Cine știe încă, decât nu cumva totu un asemenea țeran român va fi aflăt în timpurile mai bătrâne și baia petrii de var, care prin ingerința altora, astăzi se află în mâna erariului, carele din ale sale multe mii, ce produce varnița la an, nu contribuie mai nimica la speșele comunale ale comunei Salașinți, și și ce contribuie, în special numai la speșele comunale, e o sumă atât de neînsemnată, încât se poate dice nimica față cu 2000 fl. speșe comunale, datorate la an pe comuna Salașinți.

Ar fi păcat, decât și acuma în seculul culturi poporului, Românul ar fi avisat să tragă jarul la oia străinilor, dela cari bietul Român nu mai poate spera nici o ușurare a sortii sale triste.

I. Hadan, preot.

Brașov, 8 Decembrie 1890.

Domnule Redactor! Vă rog a da loc în colonele stăvilului D-vostre diar următorului raport.

Onorată adunare generală! Conform îndatorirei impuse mie prin votul On. adunării generale din anul trecut, când am avut onore de a mi-se încrede conducerea afacerilor materiale ale Reuniunii femeilor române din Brașov și Săcele pentru ajutorarea văduvelor sărace, vin prin acesta a raporta despre

*) Prin acest raport se rectifică și unele date, ce ni-s'au împărțite greșit în raportul publicat în nr. 271 al „Gaz.”

— Red.

starea averei Reuniunii la finea anului administrativ 1889/90.

Ca și până acum, avera Reuniunii noastre arată o sporire destulă de însemnată, provenită în prima linie dela petrecerea arangată în urma decisiunii On. Adunării generale din anul precedent, al cărui venit curat a fost nu mai puțin de 388 fl. 10 cruceri, apoi din tacele membrilor destulă de număröse.

Acestea sunt semne totu atât de măgulitoare pentru această Reuniune, de-ore-ce ele ne dovedesc interesul cel mare, cu care suntem încurajate din partea publicului român și chiar și străin, pe această cale a binefacerei.

O dovadă mai bătătoare la ochi despre interesul cel mare pentru înaintarea acestei Reuniuni a fost marimositatea unui demn fruntaș român, a mult regretatului C. I. Popasu, care p-truns de scopul nobil cel urmărit, a testat între altele și reuniunii noastre frumoasă sumă de franci 400, pentru ceea ce trebuie să păstrăm adencă recunoștință.

Dea Dumnezeu ca să aibă mulți imitatori!

Totu prin Constantin I. Popasu am primit fl. 10 din fondurile Jugaiene, unde deusul a funcționat un șir de ani cu cel mai mare zel și acurateță, în calitate de cassier.

Despre starea averi Reuniunii lastă să urmeze datele următoare, estrase din registrul de cassă, libele de depunere, din protocolul membrilor și din actele administrative alăturate.

La finea anului trecut 1888/9 averea totală a Reuniunii constă din florini 3360.95 cr., la finea anului acestuia, 1889/90, ea a ajuns la suma de florini 3894.28 cr., ceea ce se poate vedea din registrul de cassă alăturat, aflăt în ordine de Comisiunea revizitoare. Deci creșterea în acest an a fost 533 fl. 33 cr. față de 401 fl. 42 cr. din anul trecut, adică cu 131 florini 91 cr. mai mult.

Banii se află depuși în două libele și o obligațiune particulară, anume: Un libel la „Albina” Nr. 388 de 2612 fl. 70 cr. Alt libel la Sparoasa Nr. 2998 de 881 fl. 58 cr. Obligațiune în valoare fl. 400 Laolată 3894 fl. 28 cr.

Pe lângă acesta mai e de adăst suma de 400 franci, testați de Constantin I. Popazu, care sumă încă nu s'a putut încasa din cauza scurtăimei timpului, éra din tace anuale primite după încheierea socotelilor, dér înainte de adunarea generală și aflătoare în cassă, 15 fl. Deci averea totală a Reuniunii cu finea anului 1889/90 este de 3909 fl. 28 cr. plus 400 franci.

În decursul anului acestuia avem a înregistra cu plăcere o nouă membră fondătoare și pe D-ra Emilia St. Părvu din Săcele, careia i-se aduc mulțamitele noastre.

Numărul membrilor fondători la finea anului acestuia este deci de 19, éra numărul celorlalte membre este de 95 conform listei, care se ceti îndată, Așadér avem cu 1 membra fondătoare mai mult și cu 4 membre ordinare mai multe ca în anul trecut.

Indatorirea creștină de binefacere și-a îndeplinit-o Reuniunea noastră și în anul acesta, ca și în trecut, împărțind 30 de văduve sărace cu câte un ajutor anual de 5 fl., nepermițând venitul fondului a se da la mai multe.

Din cele espuse până aci se poate constata avântul înbucurător, ce ia Reuniunea noastră cu totă greutatea timpurilor de față. Dacă ne este permis a o spune, din acesta se poate vedea și îngrijirea nobilă, de care este p-trunsă societatea noastră românească, căci protegiând Reuniunea acesta, — care poate e singură la noi cu menirea directă de a ajutara acolo unde bătrânețea, neputința și sărăcia, sunt părăsite mai din toate părțile, — șterge o mulțime de lacrimi de pe fețele multor mame române! Și multe, foarte multe lacrimi de suferință curg pe fețele sormanului nostru popor, și nenumărate dureri ar fi de alinat decât mijlocele ni-ar permite.

Cu acesta rog pe On. Adunare generală să ia acest raport la cunoștință și să-mi dea absolutiu pentru administrațiunea în decursul anului 1889/90, votând în același timp budgetul pe anul viitor.

Victoria C. Iuga năș. G. Barițiu, cassierita.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.
Redactor responsabil: Gregoriu Maior.

Cursul pieței Brașov

Table with exchange rates for various currencies like Romanian, French, and German, dated Dec 22, 1890.

Cursul la bursa de Viena

Table with stock market rates for gold, paper, and bonds, dated Dec 20, 1890.

Table with interest rates and amortization schedules for various types of bonds and loans.

Avisul d-loru abonati!

Rugam pe d-nii abonati ca la renoirea prenumeratiunii se binevoiasca a scrie pe cuponul mandatului postal...

Domnii, ce se aboneaza din nou, se binevoiasca a scrie adresa lamurita si se arate si posta ultima.

Totodata facem cunoscuta tuturor D-loru abonati, ca mai avem din anii trecuti numeri pentru completarea colectiunilor...

Administraj. „Gaz. Trans.“

ABONAMENTE

„GAZETA TRANSILVANIEI“

Prețul abonamentului este:

Table showing subscription rates for Austro-Hungary and Romania/abroad, with options for 3, 6, or 12 months.

Abonamente la numerele cu data de Duminică.

Table showing rates for Sunday issues, with options for annual, 6-month, or 3-month subscriptions.

Abonamentele se fac mai usor si mai repede prin mandate postale.

Domnii, cari se voru abona din nou, se binevoiasca a scrie adresa lamurita si a arata si posta ultima.

Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei.“

Mersul trenurilor

pe liniile orientale ale caili ferate de stat r. u. valabilu din 1 Iunie 1890.

Large railway schedule table with multiple columns for routes (e.g., Budapest-Brașov, Brașov-Turda) and train times.

Nota: Numerii incadrati cu linii grose insemnaza orele de noapte.